

groot aantal plaatsen in staats- en particuliere verzamelingen zijn nog vele dergelijke boeken en andere voorwerpen, welke aan de Hollandsche studie en haar beoefenaars herinneren.

Behalve Nagasaki en omstreken kan men in dat opzicht noemen: Fukuoka, de universiteitsstad van Kyūshū, en een aantal andere plaatsen op dat eiland, als Saga, zetel der daimyōs van Hizen, en denkelijk Kagoshima, die van Satsuma. Ook geeft men stadjes langs de binnensee (Shimonoseki, Hiroshima, Onomichi) aan voor het opsporen van zulke overblijfselen, hoewel ik ze daar niet heb aangetroffen. Verder is er te Ōsaka, te Sakurai en vermoedelijk te Wakayama (de beide laatste in het Yamato-schiereiland) wel het een en ander. Dan zijn vindplaatsen voor zulke verzamelingen, Kyōto (universiteit en particulieren) en steden langs de weg vandaar naar Tōkyō. In de hoofdstad zelf heeft men o.a. een zeer groote collectie in de „Bibliotheek van het Kabinet”, binnen de muren van het keizerlijk paleis gelegen naast de ambtswoning van den Premier; hier wordt b.v. het origineele exemplaar van Doeff's woordenboek bewaard. Verder schijnen niet alleen Kōga en Mito daar in de nabijheid, maar ook Tottori op de westkust en in het verre noorden: Sendai en Mizusawa, de geboorteplaats van den beroemden „Hollandschen” geleerde Takanō Nagahide, (waar men een monument ter zijner eere aantreft) benevens Hakodate in de Hokkaidō (Yezo) en vele andere steden in alle streken des lands dergelijk materiaal te bevatten of althans te hebben bevat.

Als voorbeeld geef ik hier een afbeelding van een dergelijke merkwaardige verzameling, n.l. die in de bibliotheek der Rijksnormaalschool te Shizuoka (afb. 20). Deze school, in het familiedomein der Tokugawa's zelf gelegen en oorspronkelijk een school voor Samuraizonen, waarvan de leerlingen dus later tot invloed konden komen en in een door de traditie gewijde stad gelegen (Ieyasu bracht hier zijn laatste levensjaren door), bevat een veelsoortige hoeveelheid boeken op allerlei gebied. Behalve werken over medicijnen, natuurkunde en technische vakken mogen hier die over recht, economie, taalkunde, land- en volkenkunde genoemd worden.

Een grondig kenner van deze oude studiën over het westen is Prof. Mutō te Nagasaki, die vele oude werken, welke vóór de Meiji periode in Japan bestudeerd werden besprak en verder in verschillende artikelen aantoonde, dat zijn landslieden de kennis omtrent spoorwegen (naar aanleiding van 't 50-jarig bestaan der z.g. „eerste” lijn in Japan tusschen Yokohama en Tōkyō), en de leer van Adam Smith, (bij de jongste herdenking van dien staathuishoudkundige) meest uit Hollandsche boeken geput hebben. Ook omtrent het ontstaan van 't Japansche bankwezen (dat Prof. Mutō uit China afleidt) en van de eerste kennis der electriciteit, welke grootendeels te danken is aan den veelzijdigen „Hollandsch gezinden” Hiraga Gennai (1709—1779) (eveneens een vermaard schrijver van